

ПРОФЕСОР ДОКТОР ГЕОРГИ ДАНЧЕВ НА 60 ГОДИНИ

Сред първото поколение преподаватели на Великотърновския университет "Св. св. Кирил и Методий" се откроява фигурата на проф. д-р Георги Данчев. Неговата 60-годишнина се свързва с друг достоен юбилей — 30 години преподавателска и научна работа в старопрестолната алма матер. Равносметката на творческия му юбилей се опира на издадените 30 книги, от които 8 са научни, 17 художествени и 5 съставени от него или в съавторство христоматии и антологии.

Роден на 6 декември 1932 г. в село Плаково, Великотърновско, Георги Данчев се учи в родното си село, след това във Великотърновската мъжка гимназия, а от 1951 до 1956 г. е студент по българска филология в Софийския университет. Започва работа като учител в гр. Елена и във Велико Търново, а от 1963 г. е сред първите асистенти в новооткрития Висш педагогически институт "Братя Кирил и Методий" в старата българска престолнина. От 1969 г. е доцент, а от 1980 г. — професор по история на българската литература до Освобождението. Заема редица административни длъжности: зам.-декан на Филологическия факултет (1968—1970), ръководител на Катедрата по българска литература (1971—1981), зам.-ректор (1970—1979, 1986—1987) и ректор (1987—1991). Става първият директор на Великотърновския международен летен семинар за чуждестранни българисти и слависти (1978—1981). Специализира в Белградския университет, в Института за руска литература (Пушкински дом) в Санкт Петербург, в Санктпетербургския университет. От 1981 до 1985 г. е лектор по български език и литература в Римския университет. През 1988 г. става председател на Дружеството на писателите във Велико Търново, а от 1990 г. е директор на Научноизследователския център "Търновска книжовна школа".

Проф. д-р Георги Данчев е публикувал над 130 студии, статии и рецензии у нас и в чужбина. Проблемите на фолклора, старобългарската и възрожденската литература очертават тематичните направления на обнародваните научни изследвания. През 1965 г. в "Трудове на Висшия педагогически институт "Братя Кирил и Методий" (т. II) се появява студията "За поетиката на хайдушките народни песни". На анализ се подлага употребата на сравнения, метафори, повторения и епитети в хайдушките песни. Първата научнопопулярна книга е "Петко Славейков. Поглед върху най-хубавото от творчеството му" (1966). Художественият облик на Славейковите съчинения се обяснява с въздействието на обществената среда, на родните и чуждите фолклорни традиции. Георги Данчев въвежда в науката ред сборници със смесено съдържание и дамаскини от възрожденската епоха. Историята на книжовния процес през XV в. става и тема на докторската му

дисертация, защитена през 1977 г. От нея биват отпечатани статии, студии, както и две монографии — за Владислав Граматик (1969) и за Димитър Кантакузин (1979). Поставените сложно и многопланово цели се решават убедително благодарение на продължителните търсения и открития на непознати преписи и редакции на книжовни паметници, които са намерени от Георги Данчев в наши и чужди книгохранилища и музеи. Издирени са важни факти, които позволяват да се направят сериозни заключения за картината на литературния процес през XV в.

В монографичното проучване на жизнената и творческата съдба на Владислав Граматик се привличат нови или малко известни археографски източници, документи. Договорът за осиновяване от 1434 г., писан в Ново бърдо, архивни материали от канцеларията на херцог Влатко, съхранени в Дубровнишкия архив, както и някои приписки, позволяват да се постигне повече биографска конкретност за Владислав Граматик и да се твърди, че животът му е свързан с Младо Нагоричино, Херцеговина, Жеглиговския манастир, Рилския манастир, с. Ежово, Серско.

"Рилската повед" за пренасяне мощите на рилския светец от Търново е съставена като продължение на Евтимиевото житие за св. Иван. Рядък случай е, че нейният текст е запазен в автограф — Рилския панегирик от 1479 г. След текстологически и стилистически съпоставки с Белградската редакция Г. Данчев приема, че различията между двете редакции са съществени и че "те са рожби на двама различни книжовници"¹. Белградската редакция се появява след 1483 г. под влияние на променените интереси на рилското манастирско братство.

За житейския път на строителите на средновековната култура обикновено не се пазят обилни сведения. Не представлява изключение и Димитър Кантакузин. През 1469 г. в Жеглиговския манастир "Св. Богородица" Владислав Граматик завършва най-обемистия си сборник, писан по поръка на Кантакузин. През същата година се пренасят мощите на св. Иван Рилски от Търново в Рила. Тия факти ориентират дават основание на Г. Данчев да търси рождената дата на писателя през 30-те години на XV в. След брака на деспот Георги Бранкович с Ирина Кантакузин през 1414 г. някои нейни родственици постъпват на отговорни служби в Сърбия. Като се привличат архивни свидетелства, данни от Владислав Граматик и Печкия (Новобърдски) поменик, се приема убедителната хипотеза, според която през 1414 г. или наскоро след това в Ново бърдо се заселват близки на Ирина Кантакузин: "От семейството на този заселник, ако и не самият той, ще е новобърдският митнически чиновник, бащата на Димитър Кантакузин"².

Обозначавайки особеностите на "Молитва към Богородица", Г. Данчев отбелязва характерните черти на изповедно-покаянната молитва, но обемът на Кантакузиновата творба (308 стиха), композиционният ѝ строеж, яркият емоционален тон подсказват "за една ранна проява на някои от жанровите белези на лиричната поема" (с. 46). Въпреки наличието на нормативни изказни елементи, присъствието на личното страдание и поетичният талант са причина да се

създаде "в някои отношения неповторима по своите идейно-художествени особености стихотворна творба" (с. 52).

В размислите си върху композицията Г. Данчев разграничава две еднакви по големина части по 38 строфи, съединени помежду си с една преходна строфа. Този строеж подкрепя заглавието, където се говори за "молитва с умиление" и "малка похвала" — т.е. за умилителна покаянна изповед и похвала на Богородица. В двете части се изграждат 6 съдържателни равнища, които са анализирани с вещина от автора: откровена изповед на постовите грехове, мисълта за мъчителната смърт, темата за преходността на живота, страшните видения на ада, молба за душевно спасение, малка похвала на Богородица.

В подробния обзор на преписите и редакциите на Кантакузиновите съчинения се постигат широки познания за вътрешния живот на отделните писателски творения. От редицата изследователски резултати ще отбележим две открития. В един препис името на Кантакузин се свързва с авторството на "Събрани молитви от Божественото писание..." Тези молитви обаче са лично дело на светогорския монах Тикара (Тома Магистър), живял през втората половина на XIV в. Представени са 41 преписа на "Молитва към Богородица". Освен превода ѝ на румънски език, внимание заслужава новооткритата руска редакция от XVIII в. (Втори Титов и Оптински препис).

Проучванията за общобалканското и общославянското значение на Търновската книжовна школа са събрани в книгата "Страници из историята на Търновската книжовна школа" (1983). Георги Данчев участва в поредицата от критически издания на творческото наследство, оставено от Григорий Цамблак, Димитър Кантакузин, Владислав Граматик. Досега са излезли от печат: "Похвално слово за Евтимий" от Григорий Цамблак (1971), "Житие на Стефан Дечански" от Григорий Цамблак (1983), Събрани съчинения на Димитър Кантакузин (1989).

Проф. д-р Георги Данчев е организатор и участник в работата на проведените пет международни научни симпозиума във Великотърновския университет, посветени на Търновската книжовна школа. С 60 доклада и научни съобщения той обогатява научната програма на славистични и българистични конгреси и конференции в София, Варна, Рим, Пиза, Залцбург, Анкара, Букурещ, Крайова, Киев, Варшава, Загреб и др. Известен на световната славистична общност като добросъвестен учен, Георги Данчев посреща своя 60-годишен юбилей с нови научни проекти. Нека да му пожелаем с мъдростта на изживяното време и с жизнеността на идващите години да върви по дългите житейски и творчески пътища за благо на българистиката и изкуството на словото.

БЕЛЕЖКИ

¹ Г. Данчев. Владислав Граматик. Книжовник и писател. С., 1969, с. 113.

² Г. Данчев. Димитър Кантакузин. С., 1979, с. 28. Нататък се посочват страниците в скоби.

Димитър Кенанов